

Bài 11. QUÁ TRÌNH NỘI SINH VÀ QUÁ TRÌNH NGOẠI SINH. HIỆN TƯỢNG TẠO NÚI

I MỤC ĐÍCH, YÊU CẦU

Sau bài học này, giúp HS:

1. Về kiến thức

- Phân biệt được quá trình nội sinh và quá trình ngoại sinh.
- Trình bày được tác động đồng thời của quá trình nội sinh và quá trình ngoại sinh trong hiện tượng tạo núi.

2. Về kĩ năng, năng lực

- Nhận biết một số dạng địa hình do quá trình nội sinh, ngoại sinh tạo thành qua hình ảnh.
- Phân tích hình ảnh để trình bày được hiện tượng tạo núi.

3. Về phẩm chất

Tôn trọng quy luật tự nhiên.

II CHUẨN BỊ

- Hình ảnh một số dạng địa hình chịu tác động của quá trình nội sinh và quá trình ngoại sinh, hiện tượng tạo núi
- Video về địa hình do tác động của nội sinh và ngoại sinh, hiện tượng tạo núi

III GỢI Ý CÁCH THỨC TỔ CHỨC CÁC HOẠT ĐỘNG DẠY – HỌC CHỦ YẾU

1. Mở đầu

GV cho HS quan sát hình ảnh vùng núi Hi-ma-lay-a với đỉnh cao nhất là đỉnh Ê-vơ-rét và vực biển Ma-ri-an, dẫn dắt về sự không bằng phẳng của bề mặt Trái Đất, GV đặt câu hỏi gợi mở: “Theo các em, điều gì khiến bề mặt Trái Đất lồi lõm như vậy?”

GV để HS nêu ý kiến nhưng không nhận xét đúng sai, sau đó dẫn dắt vào bài học mới.

2. Hình thành kiến thức mới

Mục 1. Quá trình nội sinh và quá trình ngoại sinh

– GV yêu cầu HS đọc thông tin trong SGK, thảo luận theo cặp và cho biết: thế nào là quá trình nội sinh, ngoại sinh; hai quá trình này khác nhau như thế nào. GV có thể hướng dẫn HS lập bảng để thấy sự khác nhau của hai quá trình.

– GV cung cấp thêm cho HS hình ảnh một số dạng địa hình chịu tác động của quá trình nội sinh và ngoại sinh ngoài các hình ảnh trong SGK, yêu cầu HS cho biết hình nào thể hiện tác động của quá trình nội sinh, hình nào thể hiện tác động của quá trình ngoại sinh. Đối với HS lớp 6 thường chỉ nêu được một số dạng địa hình do tác động của quá trình ngoại sinh đơn giản, dễ bắt gặp trong cuộc sống, vì vậy khi dạy phần này, GV nên tìm kiếm thêm các hình ảnh để HS quan sát và trả lời. HS đọc thông tin trong SGK, trao đổi với bạn và nhóm để tự hoàn thành nhiệm vụ trong SGK, cụ thể là:

+ Sự khác nhau của hai quá trình:

	Quá trình nội sinh	Quá trình ngoại sinh
Nguồn gốc	Quá trình xảy ra trong lòng Trái Đất.	Quá trình xảy ra bên ngoài, trên bề mặt đất.
Tác động đến địa hình	Xu hướng tạo nên sự gồ ghề của bề mặt Trái Đất.	Xu hướng san bằng địa hình, làm bề mặt bằng phẳng hơn.
Đối tượng tác động	Các dạng địa hình có quy mô lớn như châu lục, miền núi, cao nguyên.	Các dạng địa hình có quy mô nhỏ.

+ Hình thể hiện tác động của quá trình nội sinh: hình 1 và hình 2. Hình thể hiện tác động của quá trình ngoại sinh: hình 3 và hình 4.

– Một số ví dụ về tác động của quá trình nội sinh: hiện tượng động đất, núi lửa,... Một số ví dụ về tác động của quá trình ngoại sinh: địa hình trong hang động do nước hoà tan đá vôi, đá bị nứt vỡ do thay đổi nhiệt độ, xói mòn do dòng chảy tạm thời, đá bị rạn nứt do rễ cây,...

Mục 2. Hiện tượng tạo núi

– GV yêu cầu HS thảo luận theo cặp, dựa vào thông tin trong SGK, quan sát hình 5 và cho biết: Núi được hình thành do những nguyên nhân nào?

* Lưu ý: HS lớp 6 sẽ còn nhiều ngỡ ngàng với yêu cầu phân tích hình ảnh để tìm ra kiến thức, vì vậy GV cần hướng dẫn HS quan sát các kí hiệu, chú thích trong hình để mô tả được quá trình tạo núi.

+ Hình 5 mô tả hai địa mảng xô vào nhau dẫn đến các lớp đất đá bị dồn ép và uốn lên tạo thành núi. Quá trình này diễn ra chậm chạp nên ngày nay nhiều dãy núi trên Trái Đất vẫn tiếp tục được nâng cao như dãy Hi-ma-lay-a, dãy An-đét,...

+ GV mở rộng trường hợp hai mảng tách xa nhau khiến vỏ Trái Đất đứt gãy, mac-ma phun trào lên mặt đất tạo thành núi lửa, hoặc sống núi ngầm đại dương như trường hợp của sống núi giữa Đại Tây Dương.

– GV yêu cầu HS đọc thông tin và sử dụng kiến thức ở mục 1 để nêu vai trò của quá trình ngoại sinh đối với việc làm biến đổi hình dạng của núi. Gợi ý kết quả:

+ Nội lực là yếu tố chính trong quá trình thành tạo núi, ngoài ra núi cũng chịu các tác động của quá trình ngoại sinh. Qua thời gian, dưới tác động của ngoại sinh (dòng chảy, gió, nhiệt độ,...) làm thay đổi hình dạng của núi: các đỉnh núi tròn hơn, sườn núi bớt dốc, độ cao giảm xuống,...

3. Luyện tập và vận dụng

Câu 1. HS trả lời câu hỏi dựa vào các kiến thức cơ bản: Quá trình nội sinh và quá trình ngoại sinh là hai quá trình đối nghịch nhau trong việc hình thành địa hình bề mặt Trái Đất vì hai quá trình này tuy diễn ra đồng thời nhưng khác nhau về nguồn gốc và tác động đến địa hình. Nếu như nội lực là những quá trình xảy ra ở trong lòng đất thì ngoại lực là quá trình xảy ra bên ngoài, trên bề mặt đất. Nội lực có xu hướng làm tăng tính gồ ghề, trong khi đó ngoại lực làm cho bề mặt Trái Đất trở nên bằng phẳng hơn.

Câu 2. Nội sinh là nguồn gốc hình thành dạng địa hình núi, trong khi ngoại sinh có tác động làm thay đổi hình thái của địa hình núi ban đầu.

Câu 3. HS tìm kiếm các thông tin về một số dạng địa hình do gió, nước,... như cồn cát, thạch nhũ, mương xói,... và chia sẻ với bạn.

IV TÀI LIỆU THAM KHẢO

Trong sa mạc, thỉnh thoảng sẽ bắt gặp từng hòn đá cô độc nhô lên như cây nấm đá, có hòn cao đến 10 m. Những hòn đá kì lạ này là do bị gió cát cọ xát, mài mòn ngày này qua ngày khác mà nên. Những hạt cát nhỏ bị gió cuốn lên rất cao, trong khi những hạt cát tương đối thô, nặng thì chỉ bay là gần mặt đất. Trong điều kiện tốc độ gió bình thường, hầu như toàn bộ sỏi đều tập trung ở tầm cao dưới 2 m. Vì vậy, khi gió cuốn sỏi cát bay qua, phần dưới tảng đá bị rất nhiều hạt sỏi cát không ngừng mài mòn, phá huỷ tương đối nhanh. Còn phần trên, vì gió mang theo tương đối ít sỏi cát nên sự mài mòn diễn ra chậm hơn. Dần dần hình thành “nấm đá” có phần trên lớn, phần dưới nhỏ.